

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента Грень Лариси Миколаївни на дисертацію Созикіної Ганни Сергіївни «Формування соціальної відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі у процесі професійної підготовки»», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)

Ступінь актуальності обраної теми. Проблема соціальної відповідальності є актуальною сьогодні в усіх сферах людського буття, оскільки багато катастроф та аварій можна уникнути шляхом правильного розуміння соціальної відповідальності. Особливо це стосується інженерно-технічних працівників, які створюють інфраструктуру для підвищення якості життя людства.

Підготовка соціально відповідальних інженерів автомобільно-дорожньої галузі сьогодні набуває особливого значення, оскільки від результатів її реалізації значною мірою залежить ефективність вирішення великомасштабних проблем, пов'язаних з переміщенням людей і матеріальних цінностей. Рівень розвитку автомобільно-дорожньої інфраструктури будь-якої країни є однією з найважливіших ознак її технологічного прогресу і цивілізованості. Проте на сьогодні цей рівень в Україні не відповідає світовим стандартам, що потребує значних зусиль у розв'язанні проблем галузі.

Соціальна відповідальність інженера стає одним із пріоритетних якостей фахівця. Однак практично немає наукових розробок з формування соціальної відповідальності інженерів автомобільно-дорожньої галузі, відсутній належний аналіз факторів формування соціальної відповідальності студентів технічних спеціальностей, обмежені методики вивчення рівня соціальної відповідальності студентів, а також відсутні педагогічні умови, спеціально розроблені для формування соціальної відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі в умовах ЗВО.

Отже, актуальність дослідження, розгорнутого у дисертації, є незаперечною, адже одним з головних завдань закладів вищої освіти сьогодні постає виховання соціальної зрілості студентів, що сприяє реалізації професійних та соціальних функцій фахівців та динамічним і кардинальним змін у всіх сферах життєдіяльності українського суспільства.

Дисертаційна робота Г.С. Созикіної значною мірою заповнює прогалини, що мають місце в трактуванні та осмисленні соціальної відповідальності інженерів автомобільно-дорожньої галузі. Вона є актуальною як за задумом, так і за переліком сформульованих завдань.

Варто зазначити, що наукове дослідження виконане згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх та вищих навчальних закладах» (РК № 1–20019U004104). Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6-а від 06.11.2015) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 1 від 26.01.2016).

Своєчасність і важливість наукового дослідження посилюється обґрунтованими дисертанткою суперечностями, зокрема, між: суспільною потребою в професійно відповідальних інженерах автомобільно-дорожньої галузі та досить низьким рівнем сформованості зазначеної якості у випускників профільних закладів вищої освіти; між необхідністю розв'язання проблеми формування соціальної відповідальності в майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі і недостатнім рівнем теоретичного вивчення вказаної проблеми; між необхідністю підвищення рівня соціальної відповідальності майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення формування зазначеної якості в професійній підготовці студентів у вищих технічних закладах освіти

У дисертаційному дослідженні Созикіної Ганни Сергіївни обґрунтовані та експериментально перевірені педагогічні умови формування соціальної

відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі у процесі професійної підготовки.

Аналізуючи дисертацію з методологічних та теоретичних позицій, відзначимо її наукову обґрунтованість і достовірність отриманих у ході дослідження результатів на теоретичному та практичному рівнях.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім, оскільки підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях міжнародного і всеукраїнського рівнів.

Структура роботи відрізняється послідовністю і системністю. Мета дослідження, його об'єкт та предмет відповідають обраній темі дисертаційного дослідження. Зміст і характер сформульованих завдань є повним і логічно узгодженим.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження Ганни Сергіївни забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій та їх експериментальною перевіркою, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження, апробацією дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертанткою вперше обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування соціальної відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі у процесі професійної підготовки, які передбачають забезпечення: позитивної мотивації студентів до формування й розвитку соціальної відповідальності та оволодіння професійно-моральними знаннями; відповідального ставлення студентів до виконання завдань і доручень у різних видах професійної підготовки (навчальна, виховна, науково-дослідна діяльність; виробнича практика); стимулювання майбутніх інженерів до самовиховання соціальної відповідальності.

Зважаючи на обґрунтування феномена «соціальна відповідальність», цілком доречним уявляються визначені Г.С. Созикіною критерії та показники рівня сформованості соціальної відповідальності інженерів автомобільно-дорожньої галузі (мотиваційно-емоційний – соціальна спрямованість мотивації

професійної підготовки; усвідомлення соціальної відповідальності як важливого складника професіоналізму сучасного фахівця автомобільно-дорожньої галузі; засвоєння суспільних цінностей; сформованість емоційно-вольової сфери; змістово-діяльнісний – сукупність знань і умінь, що характеризують сформованість соціальної відповідальності фахівця; особистісно-поведінковий – виявлення особистісних якостей, якими характеризується соціальна відповідальність фахівця; рефлексивність поведінки, адекватність самооцінки).

На основі аналізу термінологічного простору базових понять дослідження автором уточнено сутність та структуру понять «соціальна відповідальність», «соціальна відповідальність інженера автомобільно-дорожньої галузі».

Не менш важливим доробком дисертантки, з огляду на досліджувану проблему, є розвиток форм й методів формування соціальної відповідальності майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі у стінах ЗВО (дискусії з аналізом конкретних ситуацій морального вибору, розв'язання етичних дилем, ігрові комплекси з відпрацюванням професійних ролей, професійний тренінг із прийняття відповідальних рішень, «круглі столи» соціально-професійної тематики, відеотренінги, розроблено та впроваджено спецкурс «Соціальна відповідальність майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі», тощо).

Важливим і цінним для педагогічної практики є розробка й упровадження в практику роботи технічних ЗВО змістового і методичного забезпечення процесу виховання соціальної відповідальності у позааудиторній діяльності. Під час залучення майбутніх інженерів до позааудиторної діяльності було забезпечено диференційований психолого-педагогічний супровід, спрямований на допомогу студентам у прояві відповідальності під час виконання навчальних завдань і доручень.

Незаперечним і доказовим є матеріал дисертації, в якому розкриваються результати експериментальної частини дослідження, оскільки автором розроблено діагностичний інструментарій визначення сформованості соціальної відповідальності у студентів. Досить послідовно охарактеризовано етапи дослідно-експериментальної роботи, висвітлено процедуру реалізації

педагогічних умов та представлено результати дослідно-експериментальної роботи із використанням методів математичної статистики.

У дисертації достатньо широко презентовано зміст і результати формульованого експерименту з належною якісною та кількісною інтерпретацією результатів, які підтверджують доцільність та ефективність дослідження.

За результатами прикінцевого етапу експерименту було виявлено суттєві позитивні зміни щодо рівнів сформованості соціальної відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі. Це свідчить про те, що запропоновані педагогічні умови та відповідне їм змістове забезпечення є доцільним та дієвим.

Висновки і рекомендації, що сформульовані в дисертації, є логічними і адекватними змісту дисертації, відображають її найбільш важливі науково-теоретичні і практичні результати та можуть бути застосовані у практичній діяльності педагогів технічних ЗВО при підготовці майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі до успішної професійної діяльності. Вони логічно завершують дослідження, яке характеризується як науковою значущістю, так і практичною корисністю.

Публікації автора та автореферат повністю відображають основні положення й висновки дисертації, які відображено в 18 одноосібних публікаціях, із них: 7 – статті в провідних наукових фахових, міжнародних періодичних і наукометричних виданнях, 2 – статті в інших виданнях, 9 – матеріали наукових конференцій. Всі праці мають достатній обсяг та відповідний рівень видання.

Усе вищезазначене дає змогу констатувати, що мету наукової праці досягнуто, а поставлені завдання виконано.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Дисертація і автореферат викладені логічно, послідовно, структурно грамотно, коректно, оформлені ретельно.

З огляду на викладене, можна констатувати, що є підстави класифікувати дисертацію Созикиної Гани Сергіївни як завершене, самостійне дослідження,

що має наукову новизну і практичну значущість. Зміст повністю відображає основні положення дисертації.

На основі здійсненої експертизи, доходимо таких висновків:

- подана до захисту дисертаційна праця Созикиної Г.С. свідчить про належну наукову компетентність автора, його вміння вирішувати актуальні проблеми професійної освіти та успішно працювати над її здійсненням;
- наукову новизну дослідження становлять розроблені та експериментально реалізовані автором педагогічні умови формування соціальної відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі;
- результати дослідження можуть бути впроваджені у практичну діяльність технічних закладів вищої освіти.

Позитивно оцінюючи дисертацію Созикиної Г.С. вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. Дослідниця наводить різні позиції учених щодо суті поняття «відповідальність» (М. Борцова, Л. Дементій, С. Дмитрієва, Г. Маджар, К. Муздибаєв, О. Петровський, В. Прядеїн, Д. Фельдштейн та ін.), що в узагальненому вигляді представлено в таблиці 1.1 дисертації. На нашу думку, слід було б подібний аналіз здійснити стосовно поняття «соціальна відповідальність», розкрити співвідношення суті понять «соціальна відповідальність» і «професійна відповідальність». Це сприяло б більш глибокому розумінню суті досліджуваного феномену.

2. Дисертаційна робота збагатилася б, якби автор більш повно висвітлив інноваційний досвід з формування соціальної відповідальності не тільки вишів, які послуговували експериментальною базою дослідження, а й інших провідних вищих технічних закладів освіти України.

3. У дисертації декларується, що для оволодіння студентами професійно-моральними знаннями зміст навчальних занять із суспільно-гуманітарних, психолого-педагогічних і фахових дисциплін збагачували матеріалами, пов'язаними з проблемою формування в майбутніх фахівців

соціальної відповідальності. Слід було б конкретизувати, яким чином це здійснювали під час навчання окремих навчальних дисциплін.

4. Робота виграє б, якби була створена модель (мета, завдання, функції, принципи, форми, методи, засоби тощо) формування соціальної відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі у процесі професійної підготовки та графічна схема як ілюстрація такої моделі. Це сприяло б розумінню логіки визначення педагогічних умов ефективності формування досліджуваного феномену.

5. У контексті проблематики виконаної дисертації важливим було б розкрити утруднення, з якими зіткнулась дослідниця при виконанні завдань у процесі проведення формувального експерименту, щоб у подальшому оптимізувати зміст, методи, форми формування соціальної відповідальності студентів і вдосконалити відповідні педагогічні засоби.

Висловлені побажання та зауваження не мають принципового характеру і не применшують значущість виконаної наукової роботи.

Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Дисертація Созикиної Ганни Сергіївни «Формування соціальної відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі у процесі професійної підготовки» є цілісним, логічним і завершеним самостійним дослідженням, що за науковим рівнем, новизною поставлених задач, обґрунтованістю основних положень та висновків, практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам ДАК України щодо кандидатських дисертацій та п. п.9,11,12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567. Це дає підстави для присудження Созикиній Ганні Сергіївни наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567. Це дає підстави для присудження Созикіній Ганні Сергіївні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. акад. І.А. Зязюна
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Грень Л.М.

Підпис: Грень Л.М.
СВІДЧУЮ:
Головний секретар
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
Завідуючий О.Ю.
04 03 20 18 р.